Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum

Dnro
Dnr

21.10.2019

Eduskunnan asunto- ja ympäristöjaosto

Viite
Hänvisning

Eduskunnan asunto- ja ympäristöjaosto keskiviikkona 23.10.2019 klo 11.45 /HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020/ Asiantuntijapyyntö 11.10.2019

Asia
Ärende

Asiantuntijalausunto HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020/Teema 1: Lähiöohjelman toteuttaminen ja rahoituksen jakautuminen

Eduskunnan asunto- ja ympäristöjaosto on pyytänyt ympäristöministeriön asiantuntijalausuntoa koskien HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020/Lähiöohjelman toteuttaminen ja rahoituksen jakautuminen. Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Lähiöohjelman lähtökohta
Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelman sivulla 52 lähiöohjelmasta todetaan seuraavasti:
Lähiöiden kehittäminen ja kestävä kaupunkikehitys
Lähiöiden kokonaisvaltaista kehittämistä jatketaan ja samalla edistetään lähidemokratiaa. Edistetään sosiaalista eheyttä ja pysäytetään asuinalueiden eriytymiskehitys. Lisäksi edistetään kestävien liikenneratkaisujen luomista, täydennysrakentamista, viihtyisyyttä, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta ja torjutaan syrjäytymistä. Varataan tähän riittävät resurssit. Hiilineutraalisuus ja viheralueet ovat keskiössä, kun asuinalueita kehitetään.

Käynnistetään poikkihallinnollinen lähiöohjelma, jolla edistetään asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä asuinalueiden elinvoimaa ja ehkäistään segregaatiota.

Lähiöohjelman toteuttaminen
Lähiöohjelma toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2020–2022. Ohjelma valmistellaan ja ohjataan ministeriöiden välisessä yhteistyössä ympäristöministeriön johdolla. Hallitusohjelman mukaisesti ympäristöministeriön johdolla laaditulla vuosina 2020-2022 toteutettavan lähiöiden kehittämisohjelman poikkihallinnollisilla toimenpiteillä pyritään ehkäisemään segregaatiota sekä edistämään lähiöiden asuinympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta sekä asukkaiden osallistumista oman asuinympäristönsä kehittämiseen.

Ohjelma kohdentuu erityisesti kasvukeskuskaupunkien lähiöihin, joille kaupungit laativat kehittämissuunnitelmat. Ohjelma korostaa lähiöiden kehittämistä kokonaisvaltaisesti, suunnitelmallisesti ja strategisesti. Kaupungeissa tämä tarkoittaa usean eri hallinnonalan yhteistyössä tapahtuvaa lähiöiden kehittämiskokonaisuutta.

Ministeriöiden yhteistyönä laadittu ohjelma valmistuu vuoden 2020 alussa ja ohjelman mukainen lähiökehittäminen alkaa kaupungeissa vuoden 2020 aikana.

Lähiöohjelmaan Valtion asuntorahastosta kohdennettava määräraha
Ympäristöhallinnon määräahoista lähiöohjelmalle todetaan HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020, että vuonna 2020 osana kertaluonteisia tulevaisuusinvestointeja Valtion asuntorahastosta kohdennetaan lähiöohjelmaan 5 milj. euroa. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelman liitteessä 12 lähiöohjelman ohjelmakaudeksi todetaan vuodet 2020–2022. Vuoden 2020 jälkeisten ohjelman toteutusvuosien määrärahasta on todettu valtioneuvoston yleisistunnon 7.10.2019 kohdan Valtiovarainministeriö/ Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2020-2023, liitte 1: Hallituksen neuvottelun 17.9.2019 jälkeen tehdyt tarkistukset, että lähiöohjelmalle kohdennetaan vuosina 2021–2022 vuosittain 8 milj. euroa.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp) lähiöohjelmalle Valtion asuntorahastosta kohdennettava 5 miljoonaa euroa antaa mahdollisuuden ohjelmallisen lähiökehittämistyön sekä lähiöiden kehittämistä ja segregaation ehkäisemistä edistävän tutkimuksen ja informaatio-ohjauksen käynnistämisen.

Rahoituksen jakautuminen niin, että ohjelman ensimmäiselle vuodelle kohdennettu rahoitus on pienempi kuin ohjelman kahdelle viimeiselle vuodelle kohdennettu, on perusteltua huomioiden kunnissa ohjelman mukaisen kehittämiskokonaisuuden valmisteluun tarvittava aika. Ohjelman ensimmäinen vuosi on kehittämisen käynnistymisvuosi ja konkreettisten toimenpiteiden toteuttaminen painottuu ohjelman kahdelle seuraavalle vuodelle, vuosille 2021–2022.

Määrärahan tarve ja kohdentuminen
Asuinalueiden välinen eriarvoistuminen, segregaatio, on voimistunut Suomessa viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Vuonna 2018 julkaistun tutkimuksen mukaan erityisesti asuinalueiden eriytyminen pieni- ja suurituloisiin on vahvistunut, mutta myös etninen segregaatio, erityisesti pienituloisten ulkomaalaissyntyisten keskittyminen pienituloisimmille alueille, on voimistunut. Tutkimusten mukaan alimman ja ylimmän tuloviidenneksen välinen erilaisuusindeksi on kasvanut esimerkiksi Helsingin seudulla, ja asuinalueiden välinen eriytyminen on vahvistunut erityisesti suuri- ja keskituloisten alueiden välillä. Erityisesti osattomuus hyvinvoinnista (tulot, työllisyys, koulutus, terveys) keskittyy usein tietyille asuntomarkkina-asemaltaan heikommille alueille. Kaupunkien asuinalueiden sosioekonominen eriytyminen voi heikentää kaupunkien kilpailukykyä, sosiaalista kestävyyttä ja heijastua yhteiskunnallisena levottomuutena.

Asuinalueiden eriytymiseen vaikutetaan tehokkaimmin puuttumalla sekä segregaation perussyihin, kuten esimerkiksi koulutukseen, työllisyyteen ja palveluiden saavutettavuuteen, että kehittämällä lähiöiden asuinympäristön laatua ja asuntokannan monipuolisuutta. Erityisesti 1960- ja 1970 -lukujen lähiöissä tarvitaan segregaation estämiseksi asuinympäristön laatua ja toimivuutta parantavia toimenpiteitä, kuten aluetason infrastruktuuriin kohdistuvia kehittämistoimenpiteitä lähiön viihtyisyyden, toimivuuden, turvallisuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sekä rakennuskannan kehittämiseksi tämän päivän tarpeita vastaaviksi. Lähiöiden asuntokannan hallintamuotojen monipuolistamisessa sekä palvelutason kehittämisessä täydennys- ja lisärakentamisella on tärkeä rooli.

Hallituksen talousarvioesityksen (HE 29/2019 vp) mukaisesti vuonna 2020 saa Valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla myöntää määräaikaisia avustuksia lähiöiden elinvoiman edistämiseksi sekä segregaation ehkäisemiseksi kasvukeskuskaupungeille, siis kaupungeille, joissa tarve lähiöiden toimivuuden, viihtyisyyden ja asuinympäristön laadun kehittämiseen sekä segregaation ehkäisemiseen on suurin. Talousarvioesityksen mukaisesti avustusta voidaan myöntää alueen hiilineutraalisuuden edistämiseen, yhteisöllisyyttä ja elinvoimaa vahvistavien tilojen ja toimintojen suunnitteluun (muun muassa asukastilat), kehittämiseen ja toteuttamiseen sekä kehittämisen koordinointiin, täydennys-, lisä ja korjausrakentamisen edellytysten parantamiseen sekä ympäristön viihtyisyyden, laadun, toimivuuden, turvallisuuden, esteettömyyden ja viheralueiden parantamiseen kohdistuviin investointeihin. Avustuksen määrä voi ohjelmaa toteuttaville kaupungeille olla enintään 20 % hankkeen kustannuksista.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp) esitetyt avustuksen myöntökohteet vastaavat hyvin lähiöiden rakennettuun ympäristöön kohdistuviin kehittämistar-

peisiin sekä mahdollistavat lähiöiden yhteisöllisyyttä ja elinvoimaa tukevien tilojen ja toimintojen suunnittelun. Esitys mahdollistaa myös lähiöiden vaikuttavan kehittämisen kannalta välttämättömän kehittämistyön koordinoinnin lähiöohjelmaan osallistuvissa kasvukeskuskaupungeissa sekä kehittämistyötä tukevan tutkimuksen ja ohjelman tavoitteiden toteutumista vahvistavan viestinnän toteuttamisen.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 (HE 29/2019 vp) lähiöiden kehittämiseen kohdennettava valtuus Valtion asuntorahastosta antaa selkeät lähtökohdat lähiöiden kehittämiselle. Kuitenkin on huomattava, että kehittämistarpeita on lukuisissa lähiöissä ja kasautuneita kehittämistarpeita on paljon ja segregaatiokehitys erityisesti suurissa kaupungeissa on tutkimusten mukaan vahvistunut. Erityisen haasteen vuonna 2020 alkavalle lähiöohjelmakaudelle tuo kuntien kiristyvä taloustilanne, joka lokakuun alkupuolella julkisuudessakin olleiden tietojen mukaan koskettaa myös suurimpia kaupunkeja ja monet kaupungit näkevät tulevat vuodet taloudellisesti hyvin tiukkoina; tämä on haasteellinen tilanne toteuttaa lähiöiden rakennettuun ympäristöön kohdistuvia uusia investointeja avustusprosentin ollessa 20 prosenttia toteutuneista kustannuksista. Kunnat ovat lähiöiden kehittämisen avaintoimijoita, ja vaikuttavan lähiökehittämisen mahdollistava rahoitus antaa kunnille tarvittavia resursseja segregaatiota ehkäisevään työhön.

Neuvotteleva virkamies Jaana Nevalainen